

Προίκες και προικοσύμφωνα

Στη νεοελληνική οικογένεια τα παιδιά παντρεύονταν κατά σειρά ηλικίας. Οι θυγατέρες προηγούνταν κι ακολουθούσαν τα παλικάρια, με τη σειρά τους κι αυτά. Ήταν ατιμωτικό για τον άντρα να παντρευτεί πρώτος και ν' αφήσει αδελφή μεγαλύτερη ή μικρότερη ανύπαντρη. Πολλά παλικάρια έμεναν ανύπαντρα, γιατί δεν μπόρεσαν ν' αποκαταστήσουν τις αδελφές τους.

Μέχρι και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα (1920) η φροντίδα για τον γάμο των παιδιών ήταν μέλημα και καθήκον των γονιών και μάλιστα του πατέρα. Αυτός έπρεπε να δώσει την τελική συγκατάθεση, « να γίνει η γνώμη του », « να δώσει την ευχή του ». Το έθιμο αυτό στηριζόταν στο αίσθημα ευθύνης των γονιών να στεριώσουν κοινωνικά και οικονομικά τα παιδιά τους, που έφτιαχναν καινούργια οικογένεια, και στην υποχρέωση, που εθιμικά αναλάβαιναν, να δώσουν σ' αυτά ένα μέρος της περιουσίας τους, κινητής ή ακίνητης, με τη μορφή της **προίκας**.

Ο θεσμός της **προικοδότησης** των θυγατέρων είναι πανάρχαιος και από τα ομηρικά χρόνια φτάνει μέχρι την εποχή μας. Για αιώνες αμέτρητους **από τα φυσικά και επίκτητα προσόντα της νύφης** (ομορφιά, ψυχική και πνευματική καλλιέργεια κτλ.) **το πρώτο που εξεταζόταν ήταν η προίκα της**. Η απροίκιστη ήταν κοινωνικά κατώτερη και δύσκολα βρισκόταν γαμπρός να τη ζητήσει σε γάμο.

Η γυναίκα δεν εργαζόταν. Τα βάρη του γάμου τα σήκωνε αποκλειστικά και μόνο ο άντρας. Αυτός είχε την υποχρέωση να συντηρεί τη σύζυγό του, ανάλογα με την κοινωνική της θέση, και να μεγαλώνει, με ανάλογο τρόπο και πάλι, τα παιδιά του. Η προίκα της γυναίκας αποτελούσε τη συνεισφορά της στον οικογενειακό προϋπολογισμό και μια ελάφρυνση του συζύγου από τα οικονομικά βάρη της οικογένειας.

Από τα πρώτα βυζαντινά χρόνια (5^{ος} αι. μ.Χ.) για τη σύσταση της προίκας συντάσσονταν **προικώα έγγραφα**. Η συνήθεια αυτή κράτησε σε όλη τη βυζαντινή περίοδο και συνεχίστηκε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Τα έγγραφα αυτά ονομάζονταν **προικοσύμφωνα** (αλλού προικοχάρτια, αρραβονοχάρτια κτλ.) και στα χρόνια της Τουρκοκρατίας συντάσσονταν από κληρικούς, ιερείς ή μοναχούς, που εφάρμοζαν το οικογενειακό δίκαιο στους υπόδουλους Έλληνες. Η σύνταξή τους γινόταν πάντα με παρουσία μαρτύρων, που ήταν υποχρεωμένοι να υπογράψουν το προικοσύμφωνο. Το προικοσύμφωνο συντασσόταν πριν από τον γάμο. Η προίκα παραδινόταν στον γαμπρό πριν από τη στέψη. Περιλάμβανε είδη ρουχισμού, έπιπλα, οικιακά σκεύη, κοσμήματα, ζώα (πρόβατα, βόδια), νομίσματα κ.ά.. Περιλάμβανε βέβαια και όλα τα

ακίνητα (σπίτια, αμπέλια, χωράφια, ελαιοκτήματα κτλ.), που περιγράφονταν με κάθε λεπτομέρεια (θέση, έκταση , γείτονες κτλ.).

Ο σύζυγος είχε την υποχρέωση να διαχειρίζεται καλά την προίκα της συζύγου και να φροντίζει για τη διατήρηση και την ακεραιότητά της. Δεν είχε το δικαίωμα να εκποιήσει ή με άλλο τρόπο να παραχωρήσει κάποιο από τα προικώα ακίνητα. Η κυριότητα των ακινήτων ανήκε στη σύζυγο και μόνο την επικαρπία είχε ο σύζυγος .Αν πέθαινε ο σύζυγος ή αν χώριζε το ανδρόγυνο, η προίκα έμενε στη γυναίκα ως ιδιοκτησία της. Αν πέθαινε η σύζυγος, τότε ένα μέρος της προίκας κληρονομούσε ο σύζυγος και το μεγαλύτερο μέρος κληρονομούσαν τα παιδιά. Αν το ανδρόγυνο δεν είχε αποκτήσει παιδιά, τότε η προίκα γύριζε στον προικοδότη, αν ζούσε, ή στους νόμιμους κληρονόμους του.

Δείγμα προικοσύμφωνου, χρονολογούμενου από το 1909, είναι το ακόλουθο, από το οποίο για ευνόητους λόγους παραλείπονται τα ονόματα (η γλώσσα και η ορθογραφία του προικοσύμφωνου) :

Προικοσύμφωνον

Σήμερον την δεκάτην ογδόην του μηνός Νοεμβρίου του έτους 1909 ημέραν της εβδομάδος Τετάρτην προσκληθείς ο υποφαινόμενος εφημέριος ... εις την οικίαν της ... όπου ήτο και ο ... (μέλλον γαμπρός) ήκουσα παρ' αυτών εγώ τε και οι μετ' εμού προσκληθέντες συνυποφαινόμενοι τ' ακόλουθα.

Ο κύριος ... έχων θυγατέρα εις ώραν γάμου ονόματι ... θέλει να μνηστεύσει αυτήν μετά του ... και προσφέρει ως προίκα της θυγατρός του εξής.

1^{ov} Οικίαν εις άνω μαχαλάν εντελώς τετελεσμένην πλησίον της οικίας ... (περιγράφονται λεπτομερώς οι γειτονικές οικίες) .

2^{ov} ... 7^{ov} (περιγράφονται λεπτομερώς τα προικιζόμενα κτήματα με τα σύνορά τους).

8^{ov} Και μετρητά λίρας οθωμανικάς είκοσι αριθμ. 20.

Εν σινή, δύο τσεντερέδες, εν ταπή, δύο βυτίνες.-

Ο ... (μέλλον γαμπρός) παραδέχεται την συμφωνίαν ταύτην και υπόσχεται μέχρι της εποχής του γάμου θέλει τηρήσει τα καθήκοντα του καλού μνηστήρος και ότι όταν λάβη την προίκα θα έχει μεν αυτήν υπό την διαχείρισίν του αλλά θα φυλάτη αυτήν ως ιεράν υπό την αναπαλοτριώτον κυριότητα της μελούσης συζύγου του εξ αμοιβέας συγκαταθέσεως.

Ο γάμος γεννησεται μετά τρεις μήνας από σήμερον και αν εν εκ των δύο μερών θελήση και αποφασίση να ακυρώσει τον αρραβώνα οφείλει να πληρώσει τω ετέρω μετζίτια αργυρά εκατον πενήκοντα.

Οι προικίζοντες υποχρεούνται να μεταβιβάσωσι τα κτήματα προ της εποχής του γάμου εις όνομα της μελονύμφου, οι δε μνηστήρες αμφότεροι υπόσχονται ότι δια πάσαν είτε προ του γάμου είτε μετά του γάμου (ω μη

γέννητο) αμφισβίτησιν ή διαφοράν αφορώσαν εις την δικαιοδοσίαν της μητροπόλεως δικαζούσης κατά τα εκκλησιαστικά νόμιμα και τα επιτόπια έθιμα.

Διά δε τα κτήματα των ανωτέρω επειδή τυγχάνουσιν της μητρός εάν εν περιπτώσει ζητήσουν τα ορφανά ανάλογον της μητρός των υπόσχεται ο πατήρ κύριος ... να δώση εις την θυγατέραν του ... (άλλο κτήμα).

Επί πάσει εγένετο το παρόν ίνα χρησιμεύσει εν καιρώ δέοντι.

Εν ... τη ...

(Ακολουθούν υπογραφές του μνηστήρα, του προικίζοντα πατέρα και των μαρτύρων. Για τους αγράμματους βεβαιώνουν και υπογράφουν οι γνωρίζοντες γραφή).

Ακριβές αντίγραφο από τον τηρούμενο στην Κοινότητα Κώδικα Προικοσυμφώνων.